

Practicum

Samenvatting 2011

1. Inleiding Practicum (theorie Wechsler)

➤ Hfst1: Doelstelling vd onderwijsactiviteit (Practicum)

→ Nodige voorkennis:

- ♦ algemene psychologie: ~ intelligentie modellen, CHC-model
- ♦ persoonlijkheidspsychologie: ~ intelligentiefactoren
- ♦ psychodiagnostiek 1: psychometrische basisprincipes en -procedures, vereisten tests en observatiemethoden.

→ Algemeen doel: opleiding tot competente testafnemer

→ Doel in het 1e jaar

- ♦ 1) observatietechnieken
- ♦ 2) gestandaardiseerde afname, uitwerking en rapportering

van 3 intelligentietests (Derde Editie van Wechsler)

WPPSI-III	Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence	2j6m tot 7j11m
WISC-III	Wechsler Intelligence Scale for Children	6j tot 16j
WAIS-III	Wechsler Adult Intelligence Scale	16j tot 85j (slide) (handleiding: tot 84j) (Amerikaans: tot 89j)

→ Concrete doelstellingen zijn vaardigheden: afnametechniek, afnamehouding, observaties, scores, verwerking cijfergegevens, verbale appreciatie, profielanalyse

➤ Hfst2: Materiaal: Cursus, handboek “Observeren en rapporteren”, Handleidingen IQ-testen, Originele testformulieren, testkoffers (zie toledo), Oefen- en evaluatieschema’s (zie Toledo), **DVD?**, Testcabines, Toledo

➤ Hfst3: Situering Testgebruik

→ definitie psychodiagnostische test

“Kwantificeerbare, of althans een duidelijk categoriserende, methode van onderzoek betreffende variabele psychische eigenschappen van afzonderlijke personen, hetzij individueel, of in groepsverband uitgevoerd” De Zeeuw, 1994

→ Verantwoord testgebruik = noodzakelijk! Anders potentieel ernstige gevolgen

→ Psychometrische methode

- ♦ Doel: Uitspraak doen met het oog op begeleiding en advisering van personen en organisaties bij het nemen van beslissingen
- ♦ Psychometrische vereisten (check bij observatieschalen de psychometrische gegevens)
 - Objectiviteit
 - Validiteit
 - Betrouwbaarheid

➤ Hfst4: Verantwoord Testgebruik

→ Internationale testcommissie (ICT) www.intestcom.org

- ♦ noodzakelijke richtlijnen ivm: testafname, uitwerking en rapportering

→ **standaardisatie**

- ♦ Testruimte en opstelling
- ♦ Storende omgevingsgeluiden
- ♦ Nauwgezetheid bij het geven van de instructies
- ♦ Vlotheid bij het geven van de instructies
- ♦ Correcte en vlotte aanbieding van het materiaal
- ♦ Correcte toepassing van doorvragen en waarschuwen
- ♦ Toepassing van startregels, terugkeerregels en stopregels
- ♦ Vlot chronogebruik
- ♦ Correcte tijdopname
- ♦ Notitie van de antwoorden en de werktijden

→ **contactname**

- ♦ Kennismaking en inleiding van het onderzoek
- ♦ Verhelderen van de situatie
- ♦ Aanmoediging, beloning
- ♦ Opvang bij falen
- ♦ Overgang tussen de subtests

→ **gedragsobservaties**

- ♦ Gedrag in het algemeen
- ♦ Per subtest

→ voorbereidende zaken

- ♦ tov de cliënt
 - informeren
 - uitleg rechten en plichten
 - schriftelijke toestemming vragen: document 'informed consent'
- ♦ praktische maatregelen
 - grondig voorbereiden qua materiaal en instructies

→ tijdens de testafname (de juiste wijze)

- Positief contact opbouwen
- Testangst verminderen
- Vermijden van afleiding / storing
- Voldoende materiaal voorzien
- Duidelijke testinstructies (moedertaal!)
- Strikt volgen vd procedure (evt. aangepast voor personen met een handicap –cf handleiding)
- Toezicht houden
- Afwijkingen tov procedure noteren
- Testmateriaal terug verzamelen
- ...

→ scoren en analyseren (zorgvuldig)

- ♦ Gestandaardiseerde scoringsprocedure
- ♦ Ruwescores -> geschikteschaalscore
- ♦ Controleberekeningen en testresultaten
- ♦ Volledige beschrijvingprocedure in het verslag
- ♦ ...

→ interpreteren (correct)

- ♦ Professioneel inzicht in test & onderliggende basis
- ♦ Inzicht in gebruikte schalen, norm- of vergelijkingsgroepen en beperkingen

- ♦ Minimaliseer invloed van vooroordelen
- ♦ Interpretatie ifv beschikbare informatie: Leeftijd-Geslacht, Opleiding-Cultuur, ..
- ♦ Interpretatie houdt rekening met
 - Beperkingen test
 - Context van testgebruik
 - Behoeften van belanghebbenden
- ♦ Overgeneralisatievermijden
- ♦ Rekening houden met test-eigenfactoren die scores beïnvloeden
- meedelen, rapporteren vd resultaten (correct)
 - ♦ Begrijpelijk voor ontvanger
 - ♦ Aangepaste vorm en structuur conform testsituatie
 - ♦ TAAL!!!!

➤ Intelligentie: een inleiding

→ Wat is intelligentie? Waarom onderzoeken? Welke vormen zijn er? Testje.

➤ Hfst5: De visie van Wechsler op intelligentie

→ 1. Intelligentiebegrip

- ♦ is een functie vd volledige persoonlijkheid
- ♦ manifesteert zich in zeer uiteenlopend gedrag
- ♦ veel psychische factoren spelen een rol bij gedrag (motivatie, impulscontrole, ...):
 - intellectuele factoren
 - niet-intellectuele factoren
 - aandeel beiden kan sterk verschillen.
 - Invloed: omgeving, ervaring, training en scholing
- ♦ Conclusie: Definitie intelligentie
Intelligentie is de geëigende, globale capaciteit van het individu om doelgericht te handelen, rationeel te denken en effectief om te gaan met de omgeving
- ♦ Praktijk: intelligentie \neq score IQ-test: observatiegegevens en gegevens van andere bronnen zijn zeker zo belangrijk!

→ 2. Kenmerken van intelligentie

- Doelgericht
- Bewustzijn, inzicht en redeneren
- Omgang met de omgeving
- ♦ kenmerken van meten van intelligentie
 - Aangeboren tov ontwikkelde capaciteiten
 - Selectie van tests
 - Minder invloed van niet-intellectuelefactoren

→ 3. De structuur van de intelligentie

- ♦ Opsplitsing in verschillende factoren
 - IQ-scores
 - TIQ: totaal IQ (meest betrouwbare schatting vd intelligentie)
 - VIQ: verbaal IQ (verworven kennis, productieve taalvaardigheid, redeneren en vermogen om ideeën om te zetten in woorden)
 - PIQ: perfoormaal IQ (spatiële verwerking, aandacht voor detail en visueel-motorische integratie)
 - Andere factoren = Index/factorscores
 - Verbaalbegripindex(VBI)

- Perceptueleorganisatieindex(POI)
- Werkgeheugenindex(WgI)
- Verwerkingssnelheidindex(VsI)

→ 4.Meting van intelligentie

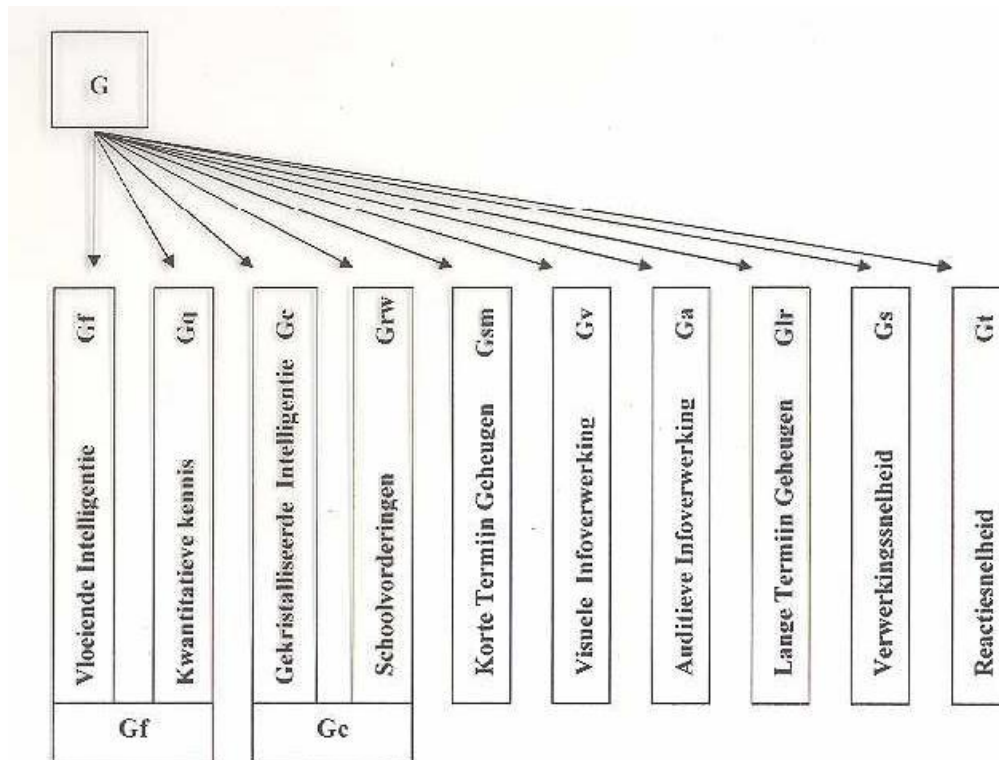
- ♦ Keuze v verschillende taken(subtests) afhankelijk van:
 - correleren met erkende manifestaties van intelligentgedrag, dwz met prestatiebeoordelingen in opleiding & beroep
 - cognitieve of niet-cognitieve factoren waar op deze taken een beroep doen
 - klinische bruikbaarheid

→ 5.Implicaties voor gebruik

- ♦ TIQ is meest valideschatting van algemene intelligentie maar:
 - Blijft beperkt -> aanvullende informatie nodig
 - TIQ is relatief maat
 - Verbale & performale
 - Subtests zijn geen indicatoren van één intelligentiefactor

→ 6.Historiek van Wechslerschalen

Amerikaanse versie		Vlaamse versie	
1939		Wechsler Bellevue Intelligence scale(10-60 jaar)	
1949	WISC(Wechsler IntelligencescaleforChildren)	1963	WISC
1955	WAIS (Wechsler Adult Intelligence Scale)	1970	WAIS
1967	WPPSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence)	1979	WPPSI
1974	WISC-R (Revised)	1986	WISC-R
1981		WAIS-R	
1989	WPPSI-R (4-7;5 jaar)	1997	WPPSI-R
1992	WISC-III (6 -16 jaar)	2002	WISC-III
1997	WAIS-III(16-84 jaar)	2000	WAIS-III
2002	WPPSI-III	2010	WPPSI-III
2003		WISC-IV	
2008		WAIS-IV	

Tabel 1: Schematisch overzicht van het Cattell-Horn-Carroll Gf-Gc - model

- 7. Gebruiksmogelijkheden
- ◆ Nadelen
 - Arbeidsintensief
 - Tijdsduur
 - Kostelijk
 - ◆ Voordelen
 - Niveau-analyse
 - Profielanalyse
 - Individuele analyse
 - Observatieanalyse

2. Specifiek de 3 Wechslerschalenafname + Casussen

Fasen binnen IQ-onderzoek

1. Testafname + Observatie
2. Verbetering van testresultaten
3. Kwantitatieve verwerking van de testresultaten
4. Kwalitatieve analyse van de testresultaten
5. Rapportering

ALGEMEEN

- **16 jaar?** Boven gemiddelde => WISC III afnemen, onder gemiddelde => WAIS III afnemen
- **Omkeer en terugkeerregels**

- er zijn enkel omkeerregels bij de WPPSI III
- wel terugkeerregels en omkeerregels bij WISC III
- enkel terugkeerregels bij WAIS III
- **Volgorde vd tests**
 - Verbale en performale subtests worden afwisselend afgenomen om zo de aandacht van de cliënt langer vast te houden
 - uit onderzoek is gebleken dat veranderingen in de afnamevolgorde de validiteit vd testresultaten niet significant beïnvloeden.
- Elk van de IQ- en Indexscores heeft een **gemiddelde waarde van 100 en Sd van 15**.
- **interpretatie door gekwalificeerde deskundige**. Ookal werd de test afgenomen door een ervaren kracht met een bepaalde opleiding, de resultaten dienen altijd te worden geïnterpreteerd door een gekwalificeerde deskundige. De proefleiders moeten bekend zijn met de Beroepscode voor Psychologen (NIP 1998) en de Algemene Standaard Testgebruik (NIP 1999)
- **Voor kopiëren of anderszins reproduceren** van elk type testmateriaal moet er toestemming gevraagd worden aan Harcourt Test Publishers. De enige uitzondering hierbij is het kopiëren van een ingevuld scoreformulier om de gegevens van de cliënt over te dragen aan een andere gekwalificeerde deskundige.

WAIS

- **FUNCTIE:** ~ doeleinden
 - Voor onderzoek naar leerproblemen, vaststellen van leerstoornissen en hoogbegaafdheid, voor de planning van voortgezet onderwijs en eventueel vervolgonderwijs
 - Om neurologische en psychiatrische stoornissen die de hersenfuncties beïnvloeden vast te stellen (als onderdeel van een uitgebreider onderzoek: klinisch interview, cognitieve en neuropsychologische tests, zelfbeoordelvragenlijsten voor psychopathologie en persoonlijkheid.
 - Voor selectieprocedures in het bedrijfsleven en bijscholingsprogramma's.
 - Als hulpmiddel bij klinisch onderzoek
- **Welke subtests afnemen?** Afhankelijk van de reden van verwijzing en het testdoel.
 - om zowel IQ- als de Index-scores te kunnen berekenen, moeten de 13 subtests worden afgenomen (FL is optioneel)
 - Voor het berekenen vd index-scores is het niet nodig subtests PO, FL en B af te leggen.
 - Bij enige twijfel moet de proefleider alle 14 subtests afnemen
- **Cliënten met lichamelijke gebreken of taalstoornissen**
 - Eventueel enkel de verbale of performale af te nemen en behaalde resultaten als schatting van cognitieve vaardigheden gebruiken
 - aanpassing qua lengte, methode, instructie, taal of inhoud kunnen nodig zijn => heeft uiteraard wel gevolgen voor de validiteit en betrouwbaarheid!
 - Aanpassingen worden aangegeven op het scoreformulier.
 - Een verkorte vorm mag niet gebruikt worden voor het stellen van een diagnose of classificatie, voor juridische, gerechtelijke of semi-juridische doeleinden.
- **Test-hertest interval**
 - onderzoek naar eerdere Wechsler-schalen heet uitgewezen dat het leereffect voor de Performale subtests na 1-2 jaar geminimaliseerd is. Een kortere periode voor Verbale subtests. Bij overweging is het van belang te weten wat het doel is en wat de psychologische toestand is van de cliënt.
- De **geschaalde scores** voor iedere subtest variëren van 1 tot 19, met 3 Sd's aan elke zijde vd

gemiddelde waarde (10)

➤ **Hoe komen we aan de normtabellen?**

- Voor elk vd IQ-en Indexschalen werden de geschaalde normscores vd Nederlandstalige normeringssteekproef (N=588) omgezet naar een verdeling met een gemiddelde waarde van 100 en een Sd van 15. Dit door percentielen te bepalen voor de som vd geschaalde scores voor iedere schaal en indew en deze percentielen vervolgens om te zetten naar een genormaliseerde Z-verdeling. Ten slotte werden de scores getransformeerd naar een waarde met een gemiddelde van 100 en een Sd van 15.
 - De gemiddelde score vd cliënt wordt dus bepaald adhv een score van 100 op één vd zeven IQ- of Indexschalen. Scores van 85 of 115 corresponderen met respectievelijk 1 Sd onder, of 1Sd boven het gemiddelde. Ongeveer 2/3 van alle cliënten behaalt een score tussen 85 en 115, 95% tussen de 70 en 130 en praktisch iedereen tussen de 55 en 145 (= 3 Sd aan beiden zijden vh gemiddelde)
- **Vergelijken met de referentiegroep** doen we enkel om een idee te hebben van de optimale standardscore, niet om IQ- of Indexscores te berekenen.

AFNAME ALGEMENE ZAKEN

➤ **Termen**

- voldoende: gedeeltelijke of volledige score op een item waar meerdere punten te verdienen zijn
- perfecte score: maximale score exclusief bonuspunten
- volledige score: maximaal te behalen punten inclusief bonuspunten
- nulscore: score van nul

➤ **Afnameduur**

- 11 subtest, 3 IQ scores = min 60', max 90'
- 11 subtest: 4 indexscores = min 45', max 75'
- 13 subtests: IQ-en Indexscores = min 65', max 95' (+ figuurleggen = max 110')
- variatie in tijd is afhankelijk vh intellectuele niveau en de werkwijze vd cliënt en de wijze van testafname.
- Test wordt best in één keer afgelegd, korte rustpauze kan worden ingelast als de persoon vermoeid geraakt, dit bij voorkeur op het einde van een subtest. Indien wegens klinische conditie, ontoereikende motivatie, vermoeidheid vd cliënt tot stopgezet moet worden, mag er max 1 week tussen de twee sessies inzitten (= beter dan subtesten in te korten of te laten vallen).

➤ **Testomstandigheden**

- goed verlichte, goed geventileerde ruimte
- zonder afleiding of hinderlijke geluiden van buitenaf
- gedurende de test is er niemand anders aanwezig behalve u en de cliënt
- comfortabel meubilair op maat en werkvlak moet geheel vlak zijn.
- Proefleider zit tegenover de cliënt
- Proefleider moet kunnen zien welke keuzes de cliënt maakt in het stimulusboekje
- testmateriaal dat niet gebruikt wordt, wordt binnen uw bereik maar buiten het zicht van de cliënt geplaatst (bijzettafeltje of stoel)
- scoreformulier mag niet leesbaar zijn voor de cliënt: zorg wel dat de cliënt niet wantrouwig wordt door het opzichtig verborgen te houden.
- Aanmoedigen:
 - ♦ niet aangeven of een antwoord juist of fout is, niet “dat klopt” of “dat is goed”
 - ♦ wel nadruk leggen op het beantwoorden zelf
 - ♦ wanneer cliënt bewust is van slechte test: “Deze was moeilijk voor u, maar de volgende gaat vast beter”
 - ♦ wanneer cliënt ontmoedigt geraakt of hulp vraagt: “Probeer het maar” “Ik denk wel dat u het kunt, probeer het nog eens” “Ik wil graag zien hoe goed u het alleen doet”

➤ **Volgorde afname subtesten:** uit onderzoek is gebleken dat veranderingen in de afnamevolgorde de validiteit vd testresultaten niet significant beïnvloeden.

- Wanneer een cliënt weigert te antwoorden bij een bepaalde subtest kan deze op het einde

- alsnog proberen afgenomen te worden.
- **Beginpunten en afbreekregels**
 waarom? om te vermijden dat de cliënt gefrustreerd raakt door te veel makkelijke of moeilijke vragen.
 - **Ondergrensitems**
 - Ontwikkeld voor personen met een extreem laag intellectueel vermogen.
 - Wanneer de cliënt op geen enkele basisitem (eerste 2 items) perfect scoort moeten de ondergrensitems afgenomen worden tot er twee opeenvolgende items perfect zijn.
 - Wanneer de cliënt het startitem perfect scoort, dan geldt deze éne perfecte score als één vd twee benodigde opeenvolgende ondergrensitems met perfecte score.
 - wanneer de cliënt op beide basisitems perfect scoort, worden al de punten van ondergrensitems zonder afname toegekend.
 - Deze subtesten bevatten ondergrensitems: OT, W, OV, Bp, R, MR, I, B
 - **Voorbeelditems** worden afgenomen bij SS-C, MR, SZ en CLN, maar worden niet gescoord. W en OV bevat ook 2 voorbeelditems maar deze staan niet op het scoreformulier aangegeven.
 - **Tijdslimieten**
 - Wanneer instructie gegeven is en de tijd loopt, mag de instructie indien gevraagd (& niet anders vermeld) herhaald of toegelicht worden maar de tijd wordt niet stopgezet.
 - Als de tijdslimiet is verstreken en de cliënt is nog bezig, zet dan de timer op stop maar laat de cliënt nog even doorwerken om het “faalgevoel” tegen te gaan.
 - Voor de meeste subtests moet er worden uitgegaan van een 15à20 seconden antwoordtijd, na een redelijke wachttijd niet te beantwoorden scoort de cliënt nul. Proefleider kan dan zeggen “Laten we de volgende eens proberen” “laten we eens iets anders gaan doen”
 - **Herhalen en doorvragen**
 - indien een cliënt aangeeft een item niet te weten, maar moeilijkere items wel kan, is het mogelijk om dit item nog eens over te doen (niet bij items met tijdslimiet of cijferreeksen!)
 - doorvragen bij nul of éénpuntsantwoorden kan als volgt:
 - ♦ “leg eens uit wat u bedoelt”
 - ♦ “vertel daar eens wat meer over”
 - een tweede maal doorvragen mag enkel als er na de eerste keer doorvragen wel goede aanvullende informatie is gegeven maar toch nog geen tweepuntsantwoord is.
 - in geval van doorvragen wordt er op het scoreformulier een “D” vermeld voorafgaand aan het antwoord, zo kan je zien dat het deel na “D” niet spontaan verkregen is.
 - Wanneer men een nulpuntsantwoord geeft na het doorvragen bij een 1-puntsantwoord, wordt de score nul.
 - Let op: speciale vragen voor OT wanneer een cliënt de bedoeling van een item niet begrijpt. Deze vragen mogen slechts één maal gesteld worden en dienen woordelijk opgelezen te worden.
 - **Meerdere antwoorden**
 - wanneer de cliënt zowel een goed als fout antwoord geeft op een vraag en het is niet duidelijk welke van de twee deze bedoelt, vraag het dan.
 - Als het tweede of derde antwoord bedoeld is als correctie van een eerder antwoord dan telt het laatste antwoord.
 - **Noteren van antwoorden en scores**
 - G (goed)
 - F (fout)
 - D (doorvragen)
 - WN (weet niet)
 - GA (geen antwoord)

- BT (buiten tijd)
- JA (juist aangewezen)
- FA (fout aangewezen)

AFNAME PER SUBTEST VAN BEGIN TOT EINDE

➤ TIPS:

- **Overall markeren op scoreformulier:** afbreekcriterium
- Opschrijven bij W: 2 voorbeeldvragen! Wat is een beker? Wat is schoonmaken?
- Opschrijven bij OV: 2 voorbeeldvragen: Op wat voor manier zijn een hamer en een zaag gelijk? Op wat voor manier zijn een armband en een ring gelijk?

➤ **Scherf klaarzetten** (niet VLAK voor persoon maar beetje opzij), achter scherm: **score formulier, daaronder responsformulier en vel wit blad, stopwatch en 2 potloden. Stimulusboek bij de hand op de stoel voor de eerste subtest OT.**

➤ **0. Introductie van WAIS-III**

“Ik ga je vandaag vragen een aantal dingen/taakjes te doen, (zoals het geven van de betekenis van bepaalde woorden en het oplossen van een paar problemen)

Sommige van deze taken zullen gemakkelijker zijn dan anderen.

(De meeste mensen zullen niet in staat zijn alle vragen goed te beantwoorden en alle onderdelen af te krijgen, maar doet u alstublieft uw best het zo goed mogelijk te doen.)

Je zal misschien niet alles goed kunnen doen, maar probeer alstublieft zo goed mogelijk je best te doen. Heb je verder nog vragen?”

- probeer het woord *intelligentie* te vermijden. Indien de cliënt toch naar het doel vraagt kan je zeggen: “We willen met deze test nagaan welke taken je makkelijker afgaan en welke minder makkelijk”

TIPS voor het motiveren van proefpersonen:

- proberen in positieve zin te praten, bv. zeg liever “Je zal misschien niet alles goed kunnen doen” dan “Het is normaal dat je foutjes zal maken”
- benoemen wat je ziet kan helpen: “Ik zie dat je je precies niet goed kan concentreren?”

➤ **1. Onvolledige tekeningen (OT)**

- stopwatch klaar achter scherm, stimulusboek bij de hand op de stoel.
- *Instructie: Bij deze eerste taak laat ik je een afbeelding zien waaraan een belangrijk onderdeel ontbreekt. Bekijk het plaatje volledig en zeg me wat er ontbreekt.*
- Stimulusboek voorleggen.
- Start stopwatch meteen na instructie! *Kijk eens naar dit plaatje. Welk belangrijk deel ontbreekt eraan?*
- Wacht op antwoord: indien hij/zij opgeeft vraag dan nog eens nauwkeurig te kijken.
- Bij antwoord: stop stopwatch! (na 20sec = nul punten)
- Noteren
 - ◆ tijd
 - ◆ letterlijke antwoorden
 - ◆ “D” bij doorvragen => let op: Slechts éénmaal stellen op deze manier (bovenaan op formulier)
 - ◆ scoren: zie handleiding p 64 (JA maar F verbaal = nul punten)
 - ◆ wanneer 6 of 7 fout is => juiste antwoorden geven: *Hier ontbreekt de deurknop/ de brug van de bril* en ondergrensitems afnemen.

➤ **2. Woordenschat (W)**

- LET OP: Lees antwoorden op voorhand & Soorten doorvragen:
 - ◆ **Antoniem** (= tegengestelde: bv. gisteren is niet morgen) => *Kan je ook uitleggen wat het woord zélf betekent?*

- ♦ **Goed maar onvoldoende** (bv. ding om te..., of ruime classificatie: bv. fiets is een voertuig) => *Kan je er nog wat meer over vertellen zoals bij het voorbeeld? of verder uitleggen?*
- ♦ **Goed & fout** => vragen om verduidelijking: *Wat bedoel je juist met...?*
- ♦ **Zeer ongebruikelijke betekenis** (bv. een bepaalde type...) => *Kan je vertellen wat ... nog meer betekent?*
- ♦ **Goede definitie voor verwante vorm:** bv. verzameling uitleggen ipv verzamelen => Wat je zegt slaat op het woord 'verzameling'. Wat betekent verzamelen dus?
- ♦ **WN:** aanmoedigen om te raden mag

- Stimulusboek weg, woordkaarten binnen handbereik (**stoel of achter scherm**)
- *Instructie: Nu ga ik iets anders vragen. Bij deze taak is het de bedoeling dat je me de betekenis geeft van een aantal woorden. Bij de eerste twee woorden zal ik je indien nodig nog helpen, daarna moet je het alleen proberen. Bent u klaar?*
- Voorbeeld 1(zonder kaart): *Wat is een beker?*
- Antwoord => indien niet voldoende: *Hoe ziet het eruit en waarvoor wordt het gebruikt?*
- *Je kan dus vertellen hoe iets eruit ziet of waarvoor het gebruikt wordt.*
- Voorbeeld 2(zonder kaart): *Wat is schoonmaken?*
- Antwoord => indien niet voldoende: *Wat is schoonmaken? Ken je een synoniem? Kan je een voorbeeld geven?*
 - ♦ **Wat als voorbeeldvragen fout zijn? Beginnen met 1 zoals bij OV?**
- *Je ziet dat je op allerlei manieren kan uitleggen wat een woord betekent. Probeer het nu zelf. Leg woordkaart 4 voor “Fiets”*
- woord aanwijzen terwijl je het hardop voorleest (aanwijzen niet meer nodig na eerste 3 opgaven)
- Noteren
 - ♦ letterlijke antwoord
 - ♦ “D” bij doorvragen
 - ♦ meteen scoren: 0, 1 of 2 => zie p 71 t/m 87
 - 2 punten: synoniemen, juiste classificaties, omschrijvingen, illustraties, meerdere betekenissen.

➤ 3. Symbool Substitutie – Coderen SS-C

- woordkaarten weg, stopwatch, 2 potloden & opdracht (scoreformulier) al achter scherm
- *Instructie: Ik heb je gezegd dat we een aantal verschillende dingen gingen doen. Nu wil ik je vragen een aantal figuren na te tekenen.*
- opdracht voorleggen (andere pagina naar achter omplooiën) en een potlood geven.
- Regel aanwijzen en zeggen: *Kijk eens naar deze hokjes. Je ziet in de bovenste helft telkens een getal staan en in de onderste helft een figuur. Elk getal heeft zijn eigen figuur.*
- Voorbeeldinstructie (steeds aanwijzen)
 - ♦ *Hier zie je dat de bovenste hokjes getallen hebben, maar de figuren eronder ontbreken. Je moet nu in elk van die hokjes het figuur zetten dat bij het getal hoort*
 - ♦ *Eerste 3 hokjes voordoen: Hier staat een 2, bij de 2 hoort dit figuur. Ik zet dit figuur dus in dit lege hokje, ...*
 - ♦ *Nu moet u de overige hokjes invullen tot deze zwarte lijn (Moedig aan als het goed is, verbeter en verhelder als het fout is)*
- *Opdrachtinstructie: U weet nu hoe u de figuren moet invullen. Als ik zeg dat je kan beginnen, dan mag de rest van de hokjes invullen. U moet hier beginnen (aanwijzen) en zoveel mogelijk hokjes invullen totdat ik zeg dat u mag stoppen. Wanneer deze regel klaar is mag je hier verder gaan met de volgende regel (aanwijzen). Probeer er zoveel mogelijk in te vullen, zonder dat je fouten maakt of hokjes overslaat. Klaar? Begint u maar. Start stopwatch!*
- De enige aanwijzingen bij fouten:
 - ♦ “U mag geen hokjes overslaan”
 - ♦ “Vul eerst deze in”

- ♦ “U moet ze in volgorde invullen”
 - ♦ “Blijf doorgaan, niet stoppen tot ik het je zeg”
 - Na 120” stop stopwatch en zeg: *Stop OF* laat de cliënt dan verderwerken en noteer waar hij was bij 120” (regel 4 moet af zijn voor de optionele procedure,.)
 - verbeteren met scoringsmal na de volledige testprocedure
- 4. Symbool Substitutie – Incidentieel Leren SS-IL
- Tijdslimieten van optionele procedures Symbool Substitutie (incidentieel leren en kopiëren) gelden als richtlijnen, niet als strikte regels.
 - Opdracht (responsformulier) en vel wit papier achter scherm. Potlood ligt er nog.
 - Opdracht voorleggen
 - *Instructie: Nu moet je proberen om alle figuren in te vullen die bij de getallen op deze regel horen, deze keer moet het niet in volgorde en mag je een vakje overslaan als u het niet meer weet. Zeg maar wanneer je klaar bent.*
 - Persoon zegt dat hij klaar is of begint => start stopwatch!
 - Tijdslimiet is 60”.
 - Bedek ingevulde regel met vel wit papier: *We doen nog eens hetzelfde, je mag weer zoveel mogelijk figuren proberen in te vullen op deze regel.* bij start => start stopwatch!
 - Tijdslimiet is 60”.
 - Bedek tweede ingevulde reden ook met vel papier.
 - Lege helft vd pagina aanwijzen: *Instructie: Hier wil ik je vragen om alle figuren op te schrijven die u zich nog kunt herinneren: de volgorde maakt niet uit. Zeg maar wanneer u klaar bent.* Bij start=> start stopwatch!
 - Tijdslimiet is 120”.
 - Scoren met scoringsmal na de hele testprocedure
- 4. Overeenkomsten OV
- LET OP: Lees antwoorden op voorhand & Soorten doorvragen:
 - ♦ **minder belangrijk:** bv. jas – broek: kan je aantrekken, heeft knopen => *Dat is juist, maar kan je nog een andere overeenkomst geven?*
 - ♦ **vage aanduiding:** bv. auto – vliegtuig: moeten allebei bestuurd worden => *Waarin zijn ze dan gelijk? Kan je uitleggen wat je bedoelt?* (niet vragen om er meer over te vertellen)
 - ♦ **verschillende woorden:** bv. piano heeft toetsen, een trommel heeft stokken => *U geeft nu een verschil, maar het gaat erom iets te noemen waarin ze gelijk zijn, zoals in het voorbeeld dat we deden.*
 - ♦ **goed & fout:** => *Wat is het antwoord nu precies?*
 - responsblad weer onder scoreformulier leggen, potloden achter scherm.
 - *Introductie: Bij deze taak lees ik twee woorden voor en je moet zeggen in welk opzicht deze woorden aan elkaar gelijk zijn.*
 - Voorbeeld 1: *Op wat voor manier zijn een hamer en een zaag gelijk?* => wanneer de functie of abstract niet wordt gegeven moet je dit hierbij vermelden, nl. *Je kan ook zeggen dat...*
 - *U heeft nu gezien op wat voor manier een hamer en een zaag gelijk zijn: allebei worden ze gebruikt bij timmerwerk (functioneel), maar nog beter is het als u zegt dat ze allebei gereedschap zijn.*
 - Voorbeeld 2: *Op wat voor manier zijn een armband en een ring gelijk?* => wanneer functie of abstract niet wordt gegeven moet je dit hierbij vermelden, nl. *Je kunt zeggen dat je ze allebei als versiering draagt, maar sieraden is het beste antwoord.*
 - Voorbeeldvragen niet beiden maximale score? Beginnen met item 1!
 - Noteren:
 - ♦ letterlijke antwoorden
 - ♦ meteen scoren
 - items 1 tot 5 zijn 1punt waard, items 6 tot 19 zijn 2 punten waard.
 - Controleer met scoringsrichtlijnen p98 t/m 106.

- 2 punten: algemene classificaties (primair van toepassing op beide woorden) & essentiële gemeenschappelijke functies en/of eigenschappen.
- ♦ “D” noteren bij doorvragen

➤ 5. Blokpatronen Bp

- ➔ stimulusboek en 16 rood-witte blokken binnen handbereik, stopwatch nog achter scherm.
- ➔ De blokken neerleggen zodat de cliënt er van bovenop kijkt. Nadat de instructie werd gegeven moet het voorbeeld ongeveer 18cm van de tafelrand voor de cliënt liggen (iets naar links bij rechtshandigen, omgekeerd bij linkshandigen)

KWANTITATIEVE VERWERKING

1) Pagina voor scoreconversie: ruwe subtestscores, geschaalde subtestscores, ev. geschaalde subtestscores van de referentiegroep, geschaalde somscores, sterktes -en zwakteanalyse op subtestniveau.

2) Profielpagina: IQ- en Indexscores met percentielen en betrouwbaarheidsniveaus. Visuele voorstelling van geschaalde subtestscores, IQ -en Index-scores.

3) Discrepantieanalyse-pagina: significante verschillen tussen Verbale en Performale IQ-scores en tussen ~ Indexscores onderling, met hierbij de cumulatieve percentages. Ook het verschil tussen langste cijferreeks vooruit en langste cijferreeks achteruit kan hier worden aangegeven.

➤ Cliëntgegevens

➔ 1) Chronologische leeftijd proefpersoon

- ♦ = onderzoeks/testdatum min geboortedatum vd proefpersoon

➤ Score conversie pagina

➔ 2) gebruikte normtabel (klein kadertje) voor Mario bv. “30-34”

- ♦ dit is gewoon de tabel met leeftijdscategorie van de proefpersoon (A1)
- ♦ in dit geval is deze tabel ook de referentiegroep (A2)

➔ 3) ruwe en norm/geschaalde (som)scores (grote kader)

- ♦ ruwe scores invullen
- ♦ omzetten naar geschaalde scores mbv de tabel A1(juiste leeftijdscategorie)
- ♦ laatste kolom zijn de geschaalde scores mbv de tabel A2 (referentiegroep)
- ♦ optellen tot geschaalde somscores
 - som geschaalde indexscores
 - performale en verbale somscores
 - totale schaalscore: performale + verbale optellen (zonder SZ, CLN, FL)
 - indien er een subtest mist => vervangende subtests gebruiken (niet bij indexscores)
 - LET OP: max 1. vervanging per Verbale -en Performale schaal.
 - symbool substitutie – coderen -> symbool zoeken
 - cijferreeksen -> cijfers en letters nazeggen
 - performale subtest -> figuur leggen (slechts bruikbaar tot 75 jaar!)
 - indien vervanging niet mogelijk => extrapolatie toepassen bij de schaal waar een subtest mist.
 - Verbale schaal: som vd geschaalde scores X1,20 => tabel A.10
 - Performale schaal: som vd geschaalde scores X 1,25 => tabel A.10
 - vermelden in kantlijn (GES)

➔ 4) Optionele procedure (klein kadertje)

- ♦ staat los van IQ berekening
- ♦ ruwe scores worden omgezet naar cumulatieve score = zoveel procent scoort evenveel of lager dan deze behaalde score.
- ♦ via tabel A11, bv:
 - 17 = > 50% (meer dan 50% scoort evenveel of lager dan 17 op deze subtest)
 - 9 = > 50%
 - 132 = > 50%
- ♦ is pas interessant bij lagere waarden!

→ 8) sterkte zwakte analyse (grote kader onderaan)

- ♦ vul in de eerste kolom de normscores in
- ♦ tweede kolom: vul de gemiddelde score in
 - normscores vd subtesten optellen (ook de optionele!) en delen door aantal
 - bv. mario, 95 (VIQ) + 93 (PIQ) = 188 (TIQ)
 - gemiddelde = 13,57 (VIQ) 13,29 (PIQ) en (TIQ) =13,43
 - **enkel het totaal gemiddelde gebruiken als er geen significant verschil is tussen PIQ en VIQ**
- ♦ kolom 3: verschil noteren tss normscore en gemiddelde score (zonder teken = absolute waarde)
- ♦ kolom 4: grenswaarde checken via tabel B3
- ♦ kolom 5: aangeven van sterkte of zwakte bij significante afwijking
- ♦ kolom 6: percentage noteren via tabel B3: dit percentage wil zeggen dat zoveel procent vd normgroep een verschil scoort van “getal afwijking” of meer, tussen de eigen behaalde score op een subtest en zijn eigen gemiddelde score.

Geschaalde scores (normscores)		Gemiddelde score	Afwijking van het gemiddelde (verschil tussen normscore en gemiddelde score)	Significant? * Tabel B3! Opgelet links = per formaal en verbaal gescheiden, rechts is totaal gemiddelde. Let op het aantal tests = met of zonder optionele testen. Op het examen krijg je opgegeven of je 0.05 of 0.15 moet nemen qua significantie niveau.	Sterkte (boven gemiddelde score)	Zwakte (onder gemiddelde score)	Mate van verschil met normeringsproef (afwijking vh gemiddelde (kolom 3) opzoeken in tabel B3!) Dit geeft aan in welke mate deze sterktes en zwaktes in de totale onderzoeksgroep voorkomen
14 VIQ	w	13,43/ 13,57	0,57/ 0,43	2,38/ 1,82			
12	o	13,43/ 13,57	1,43/ 1,57	3,21/ 2,39			
15	r	13,43/ 13,57	1,57/ 1,43	2,8/ 2,11			
18	Cr	13,43/ 13,57	4,57/ 4,43	2,78*/ 2,09*	S	S	< 5%/ <5%
12	I	13,43/ 13,57	1,43/ 1,57	2,47/ 1,88			
12	B	13,43/ 13,57	1,43/ 1,57	3,24/ 2,41			
12	CLN	13,43/ 13,57	1,43/ 1,57	3,65/ 2,70			
10 PIQ	OT	13,43/ 13,29	3,43/ 3,29	3,99/ 3,04*		Z	/ < 25%
19	SSC	13,43/ 13,29	5,57/ 5,71	3,37*/ 2,61*	S	S	2 %/ <1%
12	Bp	13,43/ 13,29	1,43/ 1,29	3,08/ 2,42			
11	MR	13,43/ 13,29	2,43/ 2,29	2,78/ 2,22*		Z	/ 25%

14	PO	13,43/ 13,29	0,57/ 0,71	4,46/ 3,36			
16	SZ	13,43/ 13,29	2,57/ 2,71	3,91/ 2,98			
11	FL	13,43/ 13,29	2,43/ 2,29	4,36/ 3,29			

- ♦ Wat betekenen deze scores?
 - bv. Mario presteert op Cr en SSC significant hoger tov zijn andere subtests!/
Mario presteert op Cr significant hoger dan op de andere verbale subtests &
Mario presteert op SSC significant hoger dan op de andere performale subtests. Mario presteert op OT en MR significant lager dan op de andere performale subtests
- ♦ **Let op: deze uitwerking kan enkel bij voldoende afgenomen subtests!**
- ♦ **Men kan ook onderzoeken of prestaties sterk wijzigen (variabiliteit). Door het verschil tussen de hoogste en de laagste geschaalde score te berekenen. Kijk in tabel B5 of dit verschil frequent voorkomt in de normgroep.**

➤ Profiel pagina

→ 5) Geschaalde scores omzetten naar IQ-scores

- ♦ de geschaalde somscores: VIQ, PIQ, TIQ, VBI, POI, WgL, VsL omzetten naar de effectieve IQ-scores via tabellen A3 tot A9, bv. Mario 36j (betrouwbaarheidsinterval 95%)
- ♦ $VIQ\ 83 = 117 - 127$, IQ: 123, percentiel: 94
- ♦ $PIQ\ 66 = 112 - 127$, IQ: 121, p: 92
- ♦ $TIQ\ 149 = 121 - 130$, IQ: 126 p: 96
- ♦ $VBI\ 38 = 108 - 119$, IQ: 114, p: 82
- ♦ $POI\ 33 = 97 - 112$, IQ: 105, p: 63
- ♦ $Wgl = 121 - 135$, IQ: 130, p: 98
- ♦ $Vsl = 129 - 147$, IQ: 143, p: 99,8

→ 6) Grafisch voorstellen vd sterke en zwakke kanten

- ♦ linker grafiek: geschaalde subtestscores
- ♦ rechter grafiek: IQ-scores en indexscores
- ♦ **De geschaalde scores van elke subtest kunnen ook omgezet worden in een percentiel en dit voor de ~ leeftijdscategorieën?**
- ♦ Wat is een normaalverdeling of frequentiegrafiek in de vorm van een Gauscurve? = visuele voorstelling van een eigenschap van mensen: frequentieverdeling waarbij de meeste mensen hebben een gemiddelde score, en minder mensen een hogere of lagere score

➤ Discrepantieanalyse - pagina (Tabel B1)

→ 7) zijn er significant verschillen tussen de IQ en Indexscores?

IQ/Index , IQ/Index	verschil	grenswaarde (vanaf een verschil dat = of > deze grenswaarde : significant*)	Base rate = mate van verschil in de bevolking (%) (tabel B2) (minder dan 10% = klinisch relevant!)
VIQ 123, PIQ 121	2	9,75	
VBI 114, POI 105	9	10,59	
VBI: 114, WgI 130	16	10,59*	10,90%

VBI: 114, VsI 143	29	12,47*	2,80%
POI: 105, WgI 130	25	11,75*	4,30%
POI: 105, VsI 143	38	13,47*	0,50%
WgI: 130, VsI 143	13	13,47	
cijferreeksen	Tel het aantal cijfers van de laatste correct opgezegde reeks!		

- harmonisch/disharmonisch? Mooi geheel of grote verschillen?
- ♦ verschil op VIQ en PIQ significant = disharmonisch
 - ♦ verschil tussen 2 of meer indexen significant = disharmonisch
 - bv. Mario heeft een disharmonisch profiel

WISC

➤ Antwoordformulier: eerste pagina

→ 1) **Chronologische leeftijd proefpersoon**

- ♦ = onderzoeks/testdatum min geboortedatum vd proefpersoon
- ♦ bv. chronologische leeftijd Marte: 7 jaar, 11 maanden en 8 dagen

→ 2) **ruwe en norm/geschaalde (som)scores (grote kader) tabel D1**

- ♦ ipv indexen spreken we bij de wisc over factorschalen

Subtests	Ruwe scores	normscores			
OT	18	12		12	
I	14	15	15		
S	29	6			6
O	14	14	14		
PO	29	13		13	
R	17	13			
BP	44	14		14	
WK	28	13	13		
FL	27	12		12	
B	11	9	9		
(SV) géén vervangtest! Wel nodig om de snelheidsfactor te berekenen	13	3			3
(Cfr) vervangtest voor andere verbale subtest	12	13			
(Dh) vervangtest voor andere performale subtest	26	16			
Som vd normscores	Verb: 64 Perf: 57	VB: 51	PO: 51	VS: 9	

	Totaal: 121	(verbaal begrip)	(perceptuele organisatie)	(verwerkings snelheid)
--	-------------	------------------	---------------------------	------------------------

- ♦ Substitutie = dezelfde regels als bij WAIS
 - verbale subtest -> cijferreeksen
 - performale subtest -> doolhoven
 - symbool vergelijken is geen vervangende subtest!
- ♦ Extrapolatie =
 - Geschatte score: som Verb. x 1,25 + som Perf. x 1,25 = TIQ (tabel D8)
 - noteer (GES) voor de score

→ **3) IQ-scores: tabel D2 tot D7 gebruiken!**

	Score	95% betrouwbaarheidsinterval => is nodig omdat een intelligentietest niet volmaakt is! Er zijn andere interfererende factoren die invloed kunnen hebben op prestaties	IQ-factor	Percentiel = statistische maat die een normaalcurve indeelt in 100 gelijke delen
verbaal	64	109-124	118	88
performaal	57	99-119	110	75
totaal	121	108-122	116	86
VB	51	107-124	117	87
PO	51	106-127	119	90
VS	9	64-85	70	2

→ **4) Subtestscores grafisch weergegeven**

- ♦ Linker grafiek: vul de normscores per subtest in
- ♦ Rechter grafiek: vul de IQ-scores in

→ **5) discrepantieanalyse (zelf op een apart blad noteren) met tabel B4**

	Significantieniveau 0.15 / 0.5
VIQ – PIQ 118-110	8= verschil (10.3 = min. voor significantie!) / 8 (14.0)
VBF – POF 117-119	2 (10.4) / 2 (14.2)
VBF – VSF 117-70	47* (11.5) / 47* (15.7)
POF – VSF 119-70	49* (12,8) / 49* (17.4)

→ **Disharmonisch profiel**

- ♦ vanaf 1 significant verschil op factorniveau bij de WISC!
- ♦ En uiteraard wanneer VIQ en PIQ significant verschillen.

→ **6) Sterkte-zwakte analyse (zelf op apart blad noteren) via tabel C1**

- ♦ gemiddelde berekenen (werken met gemiddelde PIQ en VIQ OF TIQ)
- ♦ bv. Voor Marte **TIQ (+ optionele testen!!)** = 153 / 13 = 11,77

Subtests	normscores	gemiddel de	verschil	Sign. 0.05	sterkte	zwakte	Mate van verschil met normsteekproef: gebruik de grootste cumulatieve waarde
----------	------------	-------------	----------	------------	---------	--------	--

							wanneer het tussen 2 waardes invalt
OT	12	11,77					
I	15	11,77					
S	6	11,77					
O	14	11,77					
PO	13	11,77					
R	13	11,77					
BP	14	11,77					
WK	13	11,77					
FL	12	11,77					
B	9	11,77					
(SV) géén vervangtest! Wel nodig om de snelheidsfactor te berekenen	3	11,77					
(Cfr) vervangtest voor andere verbale subtest	13	11,77					
(Dh) vervangtest voor andere performale subtest	16	11,77					

- **Subtestnormscoreverschillen:** normscores van de subtesten worden individueel vergeleken met elkaar, het verschil staat in de kader (de bovenkant is kopie van onderkant) Gebruik tabel B5: onderkant is 0.05, bovenkant is 0.15. Je vergelijkt de getallen met deze in de tabel en duidt met een cirkeltje aan of ze significant zijn.

WPPSI-III

- **Antwoordformulier: eerste pagina**
- **1) chronologische leeftijd**
- ◆ 2010 – 06 – 08 (testdatum)
 - ◆ 2005 – 09 – 07 (geboortedatum)
 - ◆ 0004 – 09 – 01 (leeftijd)
- **2) Ruwe scores en normscores via appendix A – tabel A1 Vlaanderen**
- ◆ Er was een significant verschil tussen Nederlandse en Vlaamse kinderen (oudste categorie)
 - ◆ substitutie = correct wanneer het herkenbaar is! Tendens bij Fien: steeds slordiger => cirkel buiten figuurtje. Fijne motorische vaardigheden ~ **cognitieve** vaardigheden!

Ruwe scores	normscores	VsI	Totaal	Alg TI
Bp 18	8		8	
I 24	13		13	
MR 9	9		9	
W 20	11		11	
PC 10	10		10	
(SZ) 16		12	12	

WR 12	11		11	
S 21		11	11	
(Bg) 14	12		12	
(OT) 18	10		10	
(Ov) 23	13		13	
(RW) 29				13
(FL) 31	11		11	
(PB) 24				13
	Verbaal: 35 Performaal: 27	Verwerkingssnelheid : 23	Totaalscore: 73 (verbaal + performaal + substitutie)	Alg. Taal index (optioneel): 26

♦ **Extrapolatie**

- indien 1 subtest ontbreekt bij de verbale en/of performale subtest
 - verbale X 1,5 + performale X 1,5 + substitutie
 - totale somscore (verbale + performale normscores) X 1,17. Via TABEL A11: kijk bij de juiste leeftijd. 2 subtesten heb je, tel deze op, zoek ze in de eerste kolom bij VIQ en PIQ en kijk naar de geschatte score in de kolom ernaast.
- indien substitutie én 1 verbale OF performale subtest
 - bij meer ontbrekenden kan je de totaalscore niet meer berekenen
 - (verbale X 1,5) + (performale X 1,5) X 1,17

♦ **Substitutie**

- verbale test ontbreekt => OV (beste) of BG
- performale test ontbreekt => OT (best) of FL
- substitutie zoeken => SZ

- ♦ bij aanwezigheid van vervangende subtest bij slechts één van de 2 (VIQ of PIQ) mag je ook substitutie combineren met extrapolatie!

→ **3) IQ en index berekening: tabel A6 t/m A10**

Schaal	Som van geschaalde scores	IQ-indexscores	percentiel	95% betrouwbaarheidsinterval
verbaal	35	108	70,3	
performaal	27	93	32	
verwerkingssnelheid	23	109	72,6	
Totaalscore	73	102	55,3	
Algemene taal index	26	116	85,7	

➤ **Discrepantieanalyse-pagina**

→ **4) Discrepantie Vergelijkingen B2 (= samengenomen, opsplitsing hier is niet meer nodig)**

- ♦ kritieke waarde is meestal 0.5
- ♦ base rate is cumulatieve percentage
- ♦ basis voor vergelijking
 - alle kinderen die zelfde IQ hebben als proefpersoon: vaardigheidsniveau = richt

zich op kleinere steekproef maar is wel specifiek

subtest	Score 1- 2	verschil	Kritieke waarde 0.5 (omcirkelen)	Significan t verschil (J/N)	Base rate: obv het totale IQ: B2 => verschillende tabellen naargelang hoe hoog het TIQ is	Basis voor vergelijking: één vd 3 aankruisen
VIQ - PIQ	108-93	15	12,10*	J	17,10%	zvergelijkingsgroe p
VIQ - VSI	108 - 109	1	14,95	N		Totale steekproef
PIQ - VSI	93 - 109	16	15,64*	J	17,30%	XVaardigheidsniv eau

Subtesten vergelijken: tabel B3

IN vs RW	13 – 13	O			

- ♦ **Harmonisch of disharmonisch profiel**

- idem als bij de wisc!

→ **5) Sterkte-zwakte analyse: tabel B5**

- ♦ de optionele subtest er niet bijtellen!!!
- ♦ niet berekenen wanneer er een subtest mist!

→ **6) Leeftijdsequivalenten (noteren op apart blad) met tabel A12**

- ♦ ruwe scores gebruiken!
- ♦ Waarom? Makkelijker om te begrijpen, maar minder betrouwbaar als normscores
- ♦ gemiddelde testleeftijd berekenen: alles omzetten naar maanden en delen door het aantal subtests, dan terug omzetten naar jaren.
- ♦ Mediaanleeftijd: alle leeftijden sorteren en de middelste nemen.

KWALITATIEVE VERWERKING

Overzicht inhoud van de subtests
meetpretentie subtests

- cognitieve vaardigheden
- beïnvloedende factoren

Tabel 'verbale beschrijving'

1. –IQ-scoresvertalen in verbale beschrijving
2. –ikvadvies ouders, leerkrachten, jongeren, ...

= scores omzetten in verbale beschrijving

1. Verbale beschrijving van TIQ

□ ENKEL ALS VIQ-PIQ niet significant is!

2. Verbale beschrijving van VIQ & PIQ

3. VIQ –PIQ significant?

Mogelijke hypothesen

- Zintuiglijke problemen
- Psycholinguïstisch probleem
- Tweetaligheid
- Dialect
- Coördinatieproblemen
- Tijdsdruk
- Socio-economischmilieu
- Leer-en denkstijl

Betekenis niet significante verschillen

Hertesten

PIQ kan verhogen door leereffect vorige afname

Verbale compenseert performantietekort

(mogelijke indien hoge score op OT en PO)

TIQ correspondeert niet met deindexscores

In dat geval zullen de indexscores een realistischer beeld geven van de mogelijkheden van de proefpersoon

Kansarmen -allochtonen

- Leefomstandigheden
 - ☐ te weinig economisch, sociale en culturele bagage voor volledige participatie samenleving
 - ☐ uitgesloten in één of meer levensdomeinen
- Cumulatief
- Generatie-overschrijdend

SES -> minder kansen

- Intelligentie ontwikkelt trager
- Reële intelligentie wordt onderschat
- = gevolg van leerlingkenmerken (kansarme kinderen)

BEPERKING MOGELIJKHEDEN

Leerlingkenmerken

minder ontwikkelde formele taalvaardigheid

- minder vertrouwd met culturele context van items
- minder vertrouwd met materialen en vaardigheden belangrijk bij de test
- socio-emotionele factoren

invloed testmateriaal

Ook gebruikte testmateriaal kan onderschatting vergroten:

1. –De intelligentietests meten vooral academische intelligentie en minder praktische intelligentie
2. –Normeringssteekproef: weinig of geen kansarme kinderen opgenomen ☐ vergelijking vnl. met kansrijke kinderen

Evaluatie Wechsler tests

Taalbeheersing / verbale lading

- Culturele lading
- Magez & Stinissen, 2002
 1. –H = hoog

2. -M = midden
3. -L = laag

	WPPSI-R		WISC III		WAIS III	
SUBTEST	Taalbeheersing	Culturele lading	Taalbeheersing	Culturele lading	Taalbeheersing	Culturele lading
Verbale schaal						
Informatie	H	H	H	H	H	H
Begrijpen	H	H	H	H	H	H
Rekenen	M	M	M	M	M	M
Woordenschat	H	H	H	H	H	H
Overeenkomsten	M	M	M	M	M	M
Zinnen nazeggen	H	M	-	-	-	-
Cijferreeksen	-	-	M	L	M	L
Cijfers/letters nazeggen	-	-	-	-	M	L

	WPPSI-R		WISC III		WAIS III	
SUBTEST	Taalbeheersing	Culturele lading	Taalbeheersing	Culturele lading	Taalbeheersing	Culturele lading
Performale schaal						
Figuur leggen	L	H	L	H	L	H
Geometrische figuren	L	L	-	-	-	-
Plaatjes ordenen	-	-	M	M	M	M
Blokpatronen	L	L	L	L	L	L
Matrix redeneren	-	-	-	-	L	L
Onvolledige tekeningen	L	M	L	M	L	M
Doolhoven	L	H	L	H	-	-
Dierenhuis	L	L	-	-	-	-
Substitutie	-	-	L	L	L	L
Symbolen	-	-	M	L	M	L

Bias

Gelijke scores op een test of vragenlijst behaald door twee personen van verschillende culturele achtergrond hebben vaak een ongelijke betekenis

Vormen van bias:-methodebias & itembias

Beperkingen

- Taalvaardigheid
- Culturele context
- Andere vaardigheden

Taalvaardigheid:

Receptieve taalvaardigheid

vb. in subtest Informatie

‘Welke maand heeft één dag meer als het een schrikkeljaar is?’

Productieve taalvaardigheid

Vb. in subtest Informatie, Woordenschat, Begrijpen

‘Wat is een barometer?’

Culturele context

Vb. in OT: ligbad, goudvis

Verder: ‘van welk dier wordt spek gemaakt?’, ‘waarin zijn bier en wijn gelijk?’, ...

Andere vaardigheden

- Figuur leggen
- Plaatjes ordenen
- Substitutie

Samenvatting storende factoren

Testvaardigheid

-*vaardigheid*

-*kennis*

-*attitude*

Taalvaardigheid

Statistische aard

Tips en mogelijkheden

•Wetenschappelijke ingesteldheid en deskundigheid

•Zin voor sociale rechtvaardigheid

•Deskundigheid

•Vertrouwensrelatie

•Bijkomende informatiebronnen

•Niet baseren op één enkel meetmoment

TESTEN GEBRUIKT BIJ ALLOCHTONEN/KANSARMEN

Wechsler tests:-WPPSI-III

-WISC-III

-WAIS-III

-WNV-NL

Covaar: Cognitieve Vaardigheidstest

Raven's Progressive Matrices

Son-R

Andere intelligentietesten

KAIT

Nederlandstalige bewerking van de Kaufman -Adolescent and Adult Intelligence Test

•Doelgroep: van 14 jaar tot 85+ jaar

•Samenstelling

-Fluidschaal

-Crystallizedschaal

SON-R

Snijders-Oomen Niet-Verbale Intelligentietest

Doelgroep: Van 2,5 jaar tot 7 jaar

Aanvankelijk enkel voor dove kinderen

Nu alle kinderen met problemen op vlak van taal, spraak en communicatie

1. •taal-en spraakstoornissen
2. •doven en slechthorenden
3. •anderstaligen
4. •algemene ontwikkelingsvertraging

Samenstelling

-Redeneertests (categorieën / analogieën / situaties)

-Ruimtelijke tests (mozaïeken / puzzels / patronen)

Snijders-Oomen Niet-Verbale Intelligentietest

•Doelgroep

van 5,5 jaar tot 17 jaar (Cfr SON-R2,5-17 jaar)

•Samenstelling

-Abstracte redeneertests (categorieën / analogieën)

-Concrete redeneertests (situaties / stripverhalen)

-Ruimtelijke tests (mozaïeken / patronen)

-Perceptuele tests (zoekplaten)

WNV-NL

Nederlandstalige bewerking Wechsler Nonverbal Scale of Ability

•Doelgroep

van 4 jaar tot 21 jaar

□ De WNV-NL bestaat uit 2 versies, nl: versie 4-7j en versie 8-21j

•Samenstelling

versie 4-7j: Matrix Redeneren, Substitutie, Figuur Leggen, Herkennen

versie 8-21j: Matrix Redeneren, Substitutie, Ruimtelijke Oriëntatie, Plaatjes Ordenen

3. Observeren, observatiemethoden

➤ Inleiding

- ➔ in dit boek bespreken we de wetenschappelijke principes en methodologische voorwaarden voor (systematisch) observeren in FACE-perspectief (Faciliteren van de Afstemming tussen Cognities en Emoties)
- ➔ systematisch handelen en afstemmen van de cognitieve en emotionele processen op het handelen vormt het uitgangspunt voor deskundig observeren

➤ 1. Observeren, eenvoudig ... of toch niet?

- Filmpje: mensen registreren niet alles
 - ♦ contrasten vallen sneller op: bv. rode jas
 - ♦ tijdens het nadenken, het met zichzelf bezig zijn, is het moeilijker om te observeren
- Vergelijking: alledaags en wetenschappelijk: verschillen en gelijkenissen op p 9 in boek
- **observeren in het dagelijkse leven: er is hier sprake van een veelal onbewust, continu en impliciet proces van gegevensverzameling en (auto)feedback.**
 - ♦ gaat om toevallige en spontane waarnemingen
 - ♦ gebeurt veelal onbewust: impliciet waarnemings -en verwerkingsproces
 - ♦ is deel van ontwikkeling: baby's peuters en kleuters leren al observerend.
 - ♦ functie = informatie verwerven over:
 - anderen, waarmee je al dan niet communiceert
 - relaties en situaties, waarin je al dan niet betrokken bent
 - jezelf, dmv zelfobservatie 'afgeleide' observatie. Perceptie van hoe anderen zich tov jou verhouden en gaat afleiden hoe ze over je denken en voelen.
 - ♦ vooral lichaamstaal wordt in dagelijks leven geobserveerd om te zoeken naar consistentie of discrepantie tussen verbale en non-verbale gedragingen. In welke mate komt wat de persoon zegt, wel of niet overeen met wat de persoon lijkt te denken of voelen?
 - ♦ stuurt interacties in de omgeving
 - door observatie ga je je eigen gedrag bijsturen
 - ♦ er is vaak directe interpretatie van waargenomen gedrag(iets aan iets toeschrijven => attributie): hier sluipen vaak fouten in!
 - bv. invloed vd eerste indruk: enkel fysiek voorkomen
 - ♦ Subjectief, afhankelijk van...
 - fysieke toestand: bv. ziek, misselijk, ..
 - sociale en culturele achtergrond: bv. in de ogen kijken is oneerbiedig in China.
 - Persoonlijkheid
 - vooroordelen
 - tijdperk
 - plaats en situatie
 - ♦ het is een subjectief, continu en impliciet persoon, situatie -en momentgebonden proces van gegevensverzameling
- **Observeren in professionele /wetenschappelijke context: er is hier prake van een bewust, welomlijnd en expliciet proces van gegevensverzameling.**
 - ♦ Observeren definitie = bewust en met aandacht via de zintuigen stimuli in zich opnemen (een informatieverwerkingsproces)
 - ♦ Observatie als methode in de beroepscontext= verzamelen en ordenen van waarneembare gedragsinformatie, hoofdzakelijk via de visuele en aansluitend ook de auditieve waarneming, en dit in een natuurgetrouwe omgeving waarin geen of minimale controle over de gedragscondities is doorgevoerd.
 - ♦ functie = niet informatie verwerven over jezelf
 - ♦ Vertrekt vanuit een bepaalde doelstelling
 - ♦ Vertrekt vanuit een bepaalde observatiemethode (met registratie)
 - ♦ afgebakend: Vastgelegd in tijd, die je afbakent in een observatiesessie
 - ♦ gebeurt bewust, is expliciet, welomschreven
 - ♦ validiteit en betrouwbaarheid garanderen via een continue toetsing en gerichte bijsturing vh observatieproces.
 - ♦ = systematische observatie (zie verder)
- **LET OP:** Bij elke vorm van observatie is er sprake van vertekening van de objectieve

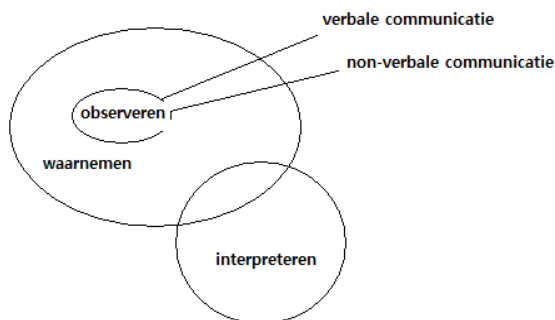
werkelijkheid, nl:

- ♦ selectiviteit: we kunnen niet alles zien & cognitieve beperking
- ♦ subjectiviteit: iedereen interpreteert anders, andere referentiekaders, verschillen: waarden en normen

→ het impiciete (lange termijn) en het expliciete geheugen (korte termijn)

→ Observatie zonder interpretatie:

- ♦ een zuivere en scherpe weergave!!
- ♦ geen globale, onnauwkeurige formuleringen: bv. vreselijk, gesloten, vreemd, ...
- ♦ geen té absolute uitdrukkingen: bv. altijd, nooit, ...
- ♦ eenvoudige, klare woordkeuze
- ♦ best beschrijven in de tegenwoordige tijd en enkelvoudige zinnen.
- ♦ rekeninghoudend met de doelstelling! bv. een eetpatroon
- ♦ het wetenschappelijk observatieproces (Janson & Memlink 2005):
 - waarnemen – bewust waarnemen = observeren (verbale en non-verbale communicatie) & overlapping met interpreteren

➤ 2. Observeren: waarom, wanneer, wat... en hoe?

→ Psychodiagnostiek -> geheel van instrumenten -> systematische studie v.h. gedrag -> diagnose

→ WAAROM observatie ?

“Observatie is een wetenschappelijk verantwoorde methode om gedragsinformatie te verzamelen. Zo maak je gebruik van observatie om gedrag waar te nemen, te ordenen en te begrijpen. Vaak is het doel hiervan gedragsvoorspelling”

→ VERSCHIL MET EXPERIMENT?

- ♦ Informatie over gewenst gedrag 'zoals het gedrag zich in werkelijkheid voordoet'
- ♦ observatie is niet geschikt om oorzaak-gevolgverbanden met zekerheid te bepalen, maar wel waarschijnlijke samenhangen

♦ Observatie als...

- zelfstandig onderzoeksmiddel: bv. om te bepalen of het kind best met de WPPSI of de WISC getest wordt, of om te kijken waarom een bepaald kind woedeuitbarstingen heeft op bepaalde momenten?
- aanvullend onderzoeksmiddel: bv. Naast een test ook gaan observeren in de professionele context
- ♦ in het psychologisch werkveld:
 - in professionele context
 - in wetenschappelijke context: veel expliciete afspraken

- ♦ kennis verwerven aan de hand van waarneembaar gedrag => beeld van de werkelijkheid (omgangstaal / model)
 - ♦ aanleg en training
- WANNEER wel observeren?
- ♦ gedrag waarbij mensen niet stilstaan: bv. hoe vaak knippert iemand met zijn ogen
 - ♦ interacties tussen (beperkt aantal) personen
 - ♦ **onmondige** mensen (kinderen, bejaarden, mensen met spraakstoornis, mensen in psychose...)
 - ♦ **taalverschillen**
 - ♦ => namelijk gedrag waarbij je vermoedt dat deze door de personen onnauwkeurig, onvolledig of onjuist in een gesprek of vragenlijst zullen worden weergegeven.
- WANNEER niet observeren?
- ♦ Niet mogelijk
 - gedrag uit het verleden, toekomstig gedrag
 - weinig frequent, onvoorspelbaar gedrag, gedrag onder specifieke omstandigheden (bv. hyperventilatieaanvallen)
 - ♦ Minder geschikt ?
 - groot aantal personen
 - aard van het onderwerp (intieme of taboe-onderwerpen: bv. seksuele problemen)
 - innerlijke processen
 - ♦ => beter om dan ipv observeren een gesprek te voeren; zelfrapportage van herinneringen, intentieverklaringen of voorspellingen. MAAR: bepalend voor de verkregen informatie = de manier waarop vragen geformuleerd zijn, vermogen van de persoon en/of motivatie om te antwoorden, het beoogde gebruiksdoel. Observatie en gesprek kunnen elkaar voordelig aanvullen (concurrent valideren). LET WEL: volgorde heeft ook effect.
- WAT observeer je ?
- ♦ zo direct mogelijk waarneembaar gedrag
 - ♦ zowel verbaal (functie en inhoud) als non-verbaal gedrag (handelingen, gelaatsuitdrukkingen, visueel gedrag, stemgedrag, lichaamshouding, uiterlijke attributen en verhouding van personen tov elkaar en/of de omgeving: bv. contact)
 - ♦ de relatie tussen waarneembaar gedrag en onderliggende psychologische eigenschap is multidirectioneel: gevoelens kunnen zich uiten in ~gedragingen en omgekeerd.
 - psychologisch construct -> waarneembaar gedrag : deductie (interpretatie)
 - bv. 'gelukkig zijn' dus persoon 'danst' of 'zit rustig'
 - waarneembaar gedrag -> mogelijke uiting van constructen: inductie
 - bv. persoon 'beweegt op stoel' wil zeggen 'is verveeld' of 'is zenuwachtig'
 - ♦ Twee soorten gedragingen:
 - gedrag op molair niveau (ook meso/macroniveau): grote of brede gedragseenheden
 - bv. sociaal gedrag, motoriek.
 - Interbeoordeelaarsbetrouwbaarheid = hoger op dit niveau.
 - observatievraag op molair niveau (een construct) moet je in bepaalde mate operationaliseren: Hoeveel vertaling naar waarneembaar gedrag (op moleculair niveau) is nodig om het psychologisch begrip waarover je informatie wil verzamelen concreet te kunnen observeren?
 - gedrag op moleculair niveau (ook microniveau): kleine of smalle gedragseenheden
 - bv. praten met vele mensen, oogcontact zoeken, oog-handcoördinatie

- het kleinste gedragselement dat op zich nog een betekenisvol geheel vormt noemen we een event (gebeurtenis)
- om deze concrete waarneming te interpreteren dient na observatie verband te worden gelegd met mogelijke ~ onderliggende psychologische eigenschappen, rekeninghoudend met de context en doel van observatie.

→ HOE observeer je?

- ♦ mate van participatie
 - Participerende of niet-participerende observatie
 - participerend: insider-rol
 - Positief: hoge realiteitsgraad, hoge mate van flexibiliteit in het waarnemingsproces
 - biased viewpoint-effect: als insider leg je altijd een zeker mate van selectieve perceptie en interpretatie aan de dag. Het gevaar is er dat je door de participatie opgaat in het groepsgebeuren. Je gaat de normen, waarden en interacties ervan zo vanzelfsprekend vinden dat je ze niet meer opmerkt.
 - Controle-effect: betekent dat je als deelnemer actief het observatiegebeuren beïnvloedt. Het aandeel is moeilijk/onmogelijk te bepalen.
 - niet-participerend: outsider perspectief
 - Positief: doel en middelen kunnen vooraf expliciet vastgelegd worden. Hogere mate van doelgerichtheid en objectiviteit
 - opletten voor het observator-effect: niet-participerende observatie gebeurt zelden ongemerkt. Er is een invloed vd zichtbare aanwezigheid vd observator op het gebeuren, gedrag of de interacties. Mogelijk gevolg: sociale wenselijkheid. Deze observator-effecten kunnen methodologisch worden ondervangen.
- ♦ mate van structuur
- ♦ Vrije of systematische observatie?
 - vrije observatie: is ongestructureerd en participerend. Best als vooronderzoek, exploratief
 - systematische observatie: is zeer gestructureerd en is niet participerend. Best beschrijvend, verbandlegging, hypothese toetsend

➤ 3. Gedragsobservatie en het brein

→ van *werkelijkheid* via observatie naar *constructie van de werkelijkheid*

→ resultaat is afhankelijk van

- ♦ *zintuiglijke processen*: aandacht, geheugen, emoties, kennis, ervaring,...

→ invloed van:

- ♦ selectiviteit van de waarneming:
 - Waarnemingsblindheid/perceptuele blindheid: Door ervaringen creëren we bepaalde verwachtingen. Soms zijn we zo doordrongen van de verwachting dat dit ons als het ware blind maakt voor de “reële” werkelijkheid. Gedragsinformatie wordt onbewust en automatisch weggewerkt wanneer deze niet aan een bepaalde impliciete verwachting voldoet => hierdoor kan self-fulfilling prophecy ontstaan: de verwachting komt uit!
 - Homeostase, assimilatie(illusie van Titchener), accommodatie
- ♦ fysiologisch functioneren van de zintuigen

- ♦ aandachts- en geheugenfunctioneren
- DUS: aandacht voor mogelijke fouten/ vertekeningen bij gedragsobservaties

➤ 4. Cognitieve en emotionele bias in gedragsobservatie

- mogelijke waarnemings-en interpretatiefouten bij wetenschappelijk observeren, obv
 - ♦ de aard vh gegeven (in bepaalde context)
 - ♦ de subjectieve instelling vd waarnemer
- **cognitieve bronnen van bias**
 - ♦ Primacy- en recency-effect
 - ♦ Availability- of toegankelijkheidseffect
 - ♦ Logica-fout
 - ♦ Actor-observatorfenomeen
 - ♦ Leniency-effect
 - ♦ Contrastfout
 - ♦ Halo- en horn-effect: de aanwezigheid van een positieve/negatieve eigenschap bij iemand roept de suggestie op dat ook andere eigenschappen bij deze persoon eerder positief/negatief zullen kleuren
 - ♦ consistentiefout t.g.v de eerste indruk
 - ♦ eenzijdigheid
 - ♦ psycholiseren
- Hoe bijsturen?
 - ♦ Onderscheid observatie en interpretatie
 - ♦ Bewustwording
 - ♦ Notities maken
 - ♦ Kortdurende observaties
 - ♦ Intervisie / supervisie
 - ♦ Bijscholen
- **Emotionele bronnen van bias**
 - ♦ Vroege ervaringen en verwachtingen
 - ♦ Ervaringsintensiteit
 - ♦ Stereotypen
 - ♦ Projectie
 - ♦ Groepsdruk
 - ♦ Tunnelvisie
 - ♦ Emotionele instelling
 - ♦ Zelfgevoel van de observator
 - ♦ Centrale tendentie
 - ♦ Angst voor positie
- Hoe bijsturen?
 - ♦ Onderscheid observatie en interpretatie
 - ♦ Bewustwording: stap terug doen
 - ♦ Notities maken
 - ♦ Intervisie / supervisie
 - ♦ Aandacht voor diversiteit
- Cultuur, het zelf en de anderen
 - ♦ **overschatting en onderschatting van socio-culturele verschillen**
 - ♦ Hoe bijsturen?
 - Culturele competentie verwerven door:
 - bewustzijn creëren van cultuurspecifieke gedragskenmerken;
 - kennis verwerven van hoe deze kenmerken zich in specifieke situaties uiten;

- ervaring opdoen in het herkennen van en omgaan met deze kenmerken.
- 5. Observeren herzien
 - stemt het geobserveerde / geregistreerde gedrag overeen met het gedrag in de realiteit? **indien niet**, is dit mogelijk het gevolg van:
 - ♦ Toevallige fouten: beperken de betrouwbaarheid
 - ♦ Systematische fouten: beperken de validiteit
 - ♦ Betrouwbaarheid = standvastigheid van observatie...
 - tussen personen: interbeoordelaarsbetrouwbaarheid
 - als observator: intrabeoordelaarsbetrouwbaarheid
 - in de tijd: test-hertestbetrouwbaarheid
 - ♦ Validiteit -> geldigheid van observatie
 - observatie afbakenen = operationaliseren: **meetbaar maken**
 - Deontologie! Belgische Federatie van Psychologen (BFP)
 - ♦ 4 pijlers ethische code:
 - integriteit
 - respect
 - deskundigheid
 - verantwoordelijkheid
 - ♦ Soms is het vanwege validiteitsoverwegingen (**het observator-effect!** (bv. **meer sociaal wenselijk gedrag gaan vertonen wanneer iemand je observeert**)) aangewezen dat:
 - Een persoon niet weet dat hij geobserveerd wordt.
 - Een persoon niet weet 'wat' er geobserveerd wordt.
 - Hoe hier mee omgaan ?
 - ♦ informed consent laten invullen
 - ♦ **toegepaste waarden voor de wetenschap? Dan mag het**
 - ♦ **mag de deelnemers niet schaden**
 - ♦ **nadien moet er gebriefd worden**
 - ♦ **gebruik van technische hulpmiddelen: toestemming nodig**
 - ♦ informatie inwinnen tijdens stage

4.Observatie uitvoeren

- Observeren in de praktijk: een stappenplan
 - Stap 1 •Wat, wie en waarom wil ik observeren ?
 - Stap 2 •Hoe ga ik observeren ?
 - Stap 3 •Wanneer en waar ga ik observeren ?
 - Stap 4 •Hoe kan ik gedrag selecteren ?
 - Stap 5 •Hoe selecteer ik personen ?
 - Stap 6 •Systematische observatie: hoe gedrag organiseren ?
 - Stap 7 • hoe kan ik gedragsobservaties meten en registreren ?
 - Stap 8 •Hoe kan ik gedragsregistraties registreren en interpreteren ?
 - Stap 9 •Hoe kan ik mijn bevindingen rapporteren ?
- 6. Een observatie plannen
 - **Stap 1. wat, wie en waarom ga ik observeren ?**
 - ♦ afbakenen van observatievraag:
 - verkennende observatievraag: **Wat is er aan de hand?**
 - beschrijvende observatievraag: **Wat is er aan de hand met Jan?**

- vergelijkende observatievraag: verschillen tussen situaties, personen of tijd. Bv. Ander gedrag tijdens de reken- of wiskundeles? Of 's ochtends en 's avonds?
- toetsende observatievraag: Bevat een hypothese (als dit, dan waarschijnlijk dat): Is er beter gedrag wanneer Jan naast Fien zit?

Oefening Eline: ouders v Eline (11 jaar) worden aangesproken door haar leerkracht. Hij geeft aan dat hij zich zorgen maakt over haar, omdat ze altijd alleen speelt tijdens de middagpauze. Eline lijkt op school geen vriendinnetjes of vriendjes te hebben. De lkr vraagt aan de ouders waarom zij zich afzondert vd andere kinderen.

- ♦ Ouders vragen zich af of Eline gepest wordt op school. Thuis vertelt zij zeer weinig over haar schoolactiviteiten en wanneer ze dit doet, praat ze enkel over gebeurtenissen in de klas.
 - ♦ Als CLB-medewerker krijg je de opdracht om Eline te observeren.
 - ♦ Wat? Het gedrag
 - ♦ Wie? Eline, de klasgenoten en de leerkracht
 - ♦ Waarom? Leerkracht zegt: Waarom speelt Eline alleen? Heeft ze geen vriendjes? Ouders zeggen: Eline vertelt thuis weinig over school, enkel over wat gebeurtenissen in de klas. Ze vragen zich af of ze gepest wordt.
 - ♦ Welke observatievraag? Soort? Wat is het sociale gedrag van Eline (beschrijvend) – Is het sociale gedrag van Eline op de speelplaats meer gesloten dan in de klas? (toetsend)
 - ♦ Hoe? Niet participierend! Zoveel mogelijk noteren!
 - ♦ Waar? Op speelplaats, eetzaal, en in de klas
 - ♦ Wanneer? Ochtend, In de pauze, en in de loop vd dag
- belangrijk = concrete situaties uitkiezen om te gaan observeren!
- **Stap 2. Hoe ga ik observeren?**
- ♦ participerende observatie of niet ?
 - ♦ ga je notities maken of niet ?
 - ♦ molair of moleculair gedrag ?
- **Stap 3. Wanneer en waar ga ik observeren?**
- ♦ Wanneer?
 - selectie uit continue gedragsstroom
 - observatiesessie
 - op welke tijdstippen?
 - hoe lang ?
 - ♦ Waar ga je observeren ?
 - vooraf plaats of setting bepalen
 - waar neem je plaats als observator ?
- **Stap 4. Hoe kan ik gedrag selecteren? Verzamelen en selecteren van gedrag**
- ♦ ad libitum
 - vrij observeren, verkennende observatie, niet systematisch
 - ♦ beschrijvend observeren
 - continu observeren, verhalend vastleggen, gedragssequentie
 - ♦ gedrag- of event-sampling (voorbeeld = observatieschema van Bales)
 - interesse voor één bepaalde gebeurtenis (gedragseenheid)
 - geschikte methode voor gedragingen die relatief weinig frequent voorkomen
 - meestal geen tijdsbeperkingen binnen de observatiesessie
 - wachten tot het doelgedrag optreedt
 - registreren van volledige gedragseenheid

- interesse in het gedragsproces vnl. op molair niveau
- meer validiteit, minder betrouwbaarheid

- interesse in totale verloop van een gedragseenheid
- gedragsketen wordt geobserveerd in natuurlijke context
- bij weinig frequent voorkomend gedrag

- ♦ tijd- of time-sampling
 - tijdseenheid staat voorop
 - geschikte methode voor gedragingen die relatief frequent voorkomen
 - de totale observatieperiode wordt opgesplitst in tijdsintervallen

 - enkel richten op het doelgedrag dat zich voordoet tijdensde geselecteerde perioden (= intervallen)
 - tijdstip op het einde van een interval is het samplepunt
 - 2 ~ registratiemogelijkheden:
 - de puntscoringsmethode: op het einde van ieder interval bepalen of de gedragseenheid al dan niet *aanwezig is*
 - de samenvattende scoringsmethode: op het einde van ieder interval bepalen of de gedragseenheid *aanwezig is geweest* tijdens het interval

 - de natuurlijke gedragsstroom wordt onderverdeeld in stukjes
 - op basis van een steekproef uit de gedragsstroom worden uitspraken gedaan over het totale gedrag (globaal beeld)
 - bij frequent voorkomend gedrag
- **Stap 5. Hoe selecteer ik personen**
 - ♦ Focus (persoon)-sampling
 - alle gedragingen observeren en registreren van één persoon of een (kleine) groep
 - kan in combinatie met event- of time-sampling
 - er kan gebruik gemaakt worden van stopregels
 - ♦ scan-sampling
 - snel achtereenvolgens observeren van ~ personen in een groep
 - observeren tijdens beperkte tijdsintervallen
 - op te vatten als een specifieke vorm van time-sampling
- **Stap 6. Hoe gedrag organiseren? Systematisch observeren => gebruik van observatieschalen of categorieënsystemen**
 - ♦ Functies?
 - Selectiefunctie
 - Organiserende functie
 - ♦ Gebruik van bestaand observatiesysteem of zelf maken?
 - lange observatie => best een bestaande observatieschaal
 - unieke vraag => zelf observatieschaal ontwikkelen
 - Bestaand Categorieënsysteem:
 - Voorbeelden:
 - Nasaspel: leiderschapsstijlen F, I, DF, D
 - interactie-rooster van Bales.
 - Voordelen bestaande observatieschaal:
 - werk- en tijdsbesparing
 - vergelijkbaarheid

- psychometrische ontwikkeling
- Nadelen bestaande observatieschaal:
 - bestaande schaal komt mogelijks niet tegemoet aan jouw specifieke observatievraag,
 - training nodig
 - kennis van psychometrie nodig
- ♦ Criteria voor een (goed) observatiesysteem:
 - 1) Schaal moet afgestemd zijn op observatiedoel
 - Opzet van schaal afgestemd op onderwerp, doel en observatievraag
 - Bereik van schaal afgestemd op observatie → niet te beperkt, niet te uitgebreid
 - Gedragsniveau en vorm van gedragsindeling afgestemd op observatie:
 - fysieke gedragsbeschrijvingen: bv “wiebelt op stoel”
 - gedragsconsequenties: hoe reageert geobserveerde op iemand
 - relationele rubrieken: hoe reageert de geobserveerde op ~ personen
 - 2) Gedragingen in observatieschaal moeten objectief omschreven zijn → hoge (interbeoordelaars)betrouwbaarheid
 - 3) Gedragsindeling moet homogeen en uitsluitend zijn (geen verwarring over welk gedrag aangeduid moet worden)
 - 4) Schaal moet volledig zijn

→ opdracht

- ♦ Wat en wie kan geobserveerd worden met de observatieschaal?
 - **Rotterdamse observatielijst peuter kleuter**
 - ontwikkeld om te voorzien in de behoefte aan een vorm van 'kind-volgsysteem' die bruikbaar is voor peuters en kleuters van 2,5 tot 5 jaar.
 - ◇ **Kleuters veilig oversteken: kleutervolgsysteem**
 - ◇ de algemene ontwikkeling volgen van 2j 6 maand tot 6 jaar
 - ◇ 7 domeinen met 12 ontwikkelingsgebieden: motoriek, taal, auditieve perceptie, ...
 - **Kindobservatieregistratie: KOR- pakket**
 - ontwikkeling van 2,5 tot 6 jaar
 - 10 categorieën
 - Een instrument waarmee peuter en kleuterleiders hun observaties v kinderen kunnen structureren en vastleggen(bepaalde aspecten kind extra aandacht nodig?)
 - sociaal-emotionele ontwikkeling, redzaamheid, taal (in moedertaal en Nederlands als tweede taal), motoriek, speel-leergedrag en lichamelijke gezondheid
- ♦ Formuleer een beschrijvende, een vergelijkende en een toetsende observatievraag waarvoor de voorliggende observatieschaal geschikt zou zijn
 - ◇ Hoe is het sociaal emotionele gedrag van Jef
 - ◇ Komt het motorische gedrag van Jef overeen met de gemiddelde kleuter vd zelfde leeftijdscategorie?
 - ◇ Is de taal van Jef verbeterd tegenover 6 maanden geleden?
- ♦ Hoe ga je te werk bij je observatie als je deze observatieschaal gebruikt? Let hierop bij de afname en de scoring
 - 4 afnames op verschillende leeftijden (periodes): 3e, 4e, 5e verjaardag en na aantal maanden in de basisschool.
 - verschillende items scoren met cijfer van 1 tot 5 (langzaam tot zo goed als ontwikkeld)
 - ◇ Leerkracht doet de observatie.
 - ◇ Geen instructies ivm waar en wanneer de registratie juist gebeurt: bv. wel/ niet participierend?
 - ◇ 8 leeftijdscategorieën (sprongen van 6 maanden) waarop het schema wordt ingevuld.
 - ◇ Inkleuren v vakjes: 1 = geobserveerd, niet verworven, 2 = twijfelachtig beheerst, 3 = goed beheerst. Ruwe scores kan je optellen tot 10.
 - ◇ resultaten interpreteerbaar met behulp van normtabellen

- 6 afnames: peuter en kleuterniveau
- ♦ Gaat het hier om gedragssampling (eventssampling) of tijdsampling (timesampling) en waarom?
 - Gedragssampling: er moet een geheel beeld zijn vd geobserveerde van al deze aspecten
 - ◊ Gedragssampling: idem vorige
 - gedragssampling: idem vorige
- ♦ Welke informatie vind je over psychometrische gegevens v deze observatieschaal (betrouwbaarheid, validiteit, normgegevens)?
 - Niets?
 - ◊ Over validiteit en betrouwbaarheid staat er informatie
 - ◊ er zijn Vlaamse normen (vergeleken met andere kinderen vd leeftijd)
 - ◊ standaardmeetfout
 - niets?
- ♦ Voldoet de observatieschaal aan de criteria ve goede observatieschaal? Waarom wel of niet? Afgestemd op wat je wil weten? Volledig genoeg?
 - Volledige schaal, te algemene beschrijving vd items: bv. kind speelt met veel fantasie
 - ◊ idem vorige, verwarrend: wat is verworven en wat is twijfelachtig?
 - ◊ Objectief en uitsluitend: Systematische uitleg over wat welk item wil zeggen
 - ◊ homogeen: er zijn overkoepelende categorieën
 - ◊ zoveel mogelijk relevante vragen: meest ontwikkelingsgebieden komen aan bod
 - Zeer volledig en gedetailleerd
 - Objectief en uitsluitend: Systematische uitleg over wat welk item wil zeggen
- ♦ Welke vd observatieschalen preferer je en waarom?
 - **Sterke punten:** eenvoudige observatieschaal, weinig voorbereiding, **minpunten:** geen verwerking verder, geen psychometrische gegevens, enkele belangrijke gegevens ontbreken
 - ◊ **Sterke punten:** diverse ontwikkelingsdomeinen, heeft psychometrische gegevens, **minpunten:** weinig concrete gegevens over de afname (participatie of niet?), slechts 3 niveaus van beoordeling.
 - **Sterke punten:** Ontwikkelingsgeheel kan je opstellen, bij elk item heb je een duidelijke uitleg, **minpunten:** geen psychometrische gegevens, veel voorbereidingswerk nodig (2handleidingen, folder, ...)

De eerste 2 zijn overzichtelijker maar minder gedetailleerd

→ Stap 7. Hoe kan ik gedrag meten en registreren? Op welke manier kan ik het geobserveerde gedrag...

- ♦ Meten? Wat wil ik over het gedrag weten?
 - Frequentie: hoe vaak komt iets voor?
 - Duur: hoe lang duurt dit gedrag?
 - Latentie: hoeveel tijd zit er tussen 2 gedragingen? (bv. bij een “tic”)
 - patroon: hoe evolueert het gedrag
 - intensiteit: hoe hevig is het gedrag aanwezig? Mate of graad.
 - Oefening
 - NASA: intensiteit en patroon
 - Bales (HW): frequentie: turven hoe vaak een gedrag voorkomt en patroon: kleurverandering
 - winkelopdracht: patroon
 - 5min observeren: alle 5 in principe maar je weet het niet want er is geen observatievraag
 - Iqtest: alle 5
- ♦ Registeren?
 - Continu: zolang de sessie duurt, bv. observatieschalen over de ontwikkeling
 - Discontinu: bv. timesampling, puntenscoringsmethode, bv. NASA-spel: 1 minuut observeren en halve minuut niet.
 - samenvattend kan beide zijn.

- P167 tot 170 niet te kennen!!!
 - **Stap 8/9. Hoe kan ik registraties organiseren, interpreteren en rapporteren?**
 - ♦ Hoe orden en verwerk ik gedragsregistraties? Afhankelijk van..
 - observatievraag
 - gekozen methode
 - ♦ Uitgewerkte voorbeelden voor event-sampling van Bales en Halberstadt-freud, en time-sampling voor de leiderscapaciteiten (videofragment kleuters).
 - observatieschaal Halberstadt-Freud
 - bruikbaar in testsituatie
 - ontwikkeld voor observatie v kinderen (mr kan ook bij volwassenen)
 - ingedeeld in 15 rubrieken
 - focussampling bij opdracht met geobserveerde kleuters
 - iedere kleuter wordt 5x 1,5 min waargenomen
 - welk gedrag komt het meeste voor
 - F: volgzaam, I: op zichzelf, DF: beïnvloed maar volgzaam, D: leidt
 - ♦ Ronde 1
 - Kevin: F
 - Nathan: D “Wie heeft er...”
 - Tom: DF
 - Michelle: I speelt op zichzelf
 - ♦ Ronde 2
 - Kevin: I
 - Nathan:
 - Tom
 - Michelle
-